

IMPACT

LANDBOUW

November 2013 / Thematisch magazine van BTC - het Belgisch ontwikkelingsagentschap

BTC

INHOUDSTAFEL

Landbouw cruciaal in de strijd tegen armoede 3

Rwanda: 190 000 tevreden boeren in een gezonde omgeving 4

Burundi: Interview met minister Odette Kayitesi 6

Marokko: Over het belang van beurzen, satellieten en netwerken 7

Mali/Niger: Over herders en zeboes 8

Ecuador: Gezond voedsel telen in Imbabura 9

Agro-ecologie: de landbouw van de toekomst 9

Burundi: Beter zaaigoed voor betere oogsten 10

Gendergelijkheid in de landbouw, met getuigenis uit Marokko 11

Tanzania/Peru: Natuurlijke rijkdommen voor lokale economische ontwikkeling 12

Duurzame handel voor betere levensomstandigheden 14

Sociale economie en landbouw 15

Congo: Ambachtelijke visvangst en piscicultuur 16

Benin: Klouékanmè, beste landbouwgemeente 2012 17

Kennisuitwisseling en kruisbestuiving 18

OVER IMPACT

IMPACT is het halfjaarlijks magazine van BTC waarin we de resultaten van onze interventies in een bepaalde sector in de schijnwerpers zetten.

Reeds verschenen

- Gezondheid (april 2013)

'Impact' wordt hier gebruikt in de algemene zin van het woord ('invloed', 'effect'), niet als term gehanteerd in evaluaties van ontwikkelingsinterventies.

DE SECTOR LANDBOUW IN DE BELGISCHE ONTWIK- KELINGSSAMENWERKING¹

De Belgische ontwikkelingssamenwerking ondersteunt duurzame, familiale landbouw. Daarmee wil ze de voedselzekerheid verbeteren en bijdragen tot duurzame economische groei. Vier grote assen bepalen de aanpak van de interventies.

Eerst en vooral is er de verhoging van de productie op een duurzame manier. Dit kan door (de toegang tot) productiefactoren te verbeteren: informatie en innovatie, water, zaaigoed, financiële diensten ...

Een tweede as is de commercialisering van landbouwproducten. De producenten krijgen betere markttoegang door betere transportinfrastructuur en informatie- en communicatiediensten en door versterking van producentenorganisaties.

Een derde as is de capaciteitsversterking van de ministeries, de civiele maatschappij en landbouworganisaties door middel van beleidsversterking, en ondersteuning van de coördinatie van de actoren in de sector (landbouworganisaties, privésector, lokale overheden).

Een vierde pijler is het versterken van de positie van de vrouw. Vrouwen ondervinden belemmeringen als het gaat over toegang tot land, tot markten, tot informatie terwijl ze wel een sleutelrol spelen in de productie, verwerking en vermarkting van voedsel.

De Belgische ontwikkelingssamenwerking leidt in verschillende partnerlanden de groep van donoren in hun onderling overleg en in de contacten met het partnerministerie: in Benin voor de landbouw, in Niger en Mali voor de veeteelt.

¹ | Bron: Strategienota voor de sector landbouw en voedselzekerheid, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, december 2010.

SOFIE VAN WAEYENBERGE

BTC in de landbouwsector

LANDBOUW CRUCIAAL IN DE STRIJD TEGEN ARMOEDE

*Interview met Sofie Van Waeyenberge,
Coördinator cel Landbouw, BTC Brussel*

Hoe belangrijk is de landbouwsector in ontwikkelingssamenwerking?

De Belgische ontwikkelingssamenwerking zet zwaar in op de sector: in 15 van de 18 partnerlanden is ze actief in de landbouw, in 11 landen is landbouw¹ een prioritaire sector [zie p. 20].

In 2004 was het aandeel van de officiële ontwikkelingshulp (ODA) voor landbouw gezakt tot 3,5 %. Maar mede door het World Development Report van de Wereldbank 2008, dat ervoor pleit landbouw weer een hoofdrol te geven in de strijd tegen armoede, en door de bijna gelijktijdige voedselcrisis, staat de sector weer op de kaart. En terecht: maar liefst 75 à 80 % van de rurale armen² leeft van de landbouw.

Die toenemende aandacht is ook een trend in veel partnerlanden. Met de Verklaring van Maputo (2003) verbonden de Afrikaanse landen zich ertoe om het nationaal budget voor landbouw, dat in bepaalde landen slechts 1 of 2 % bedroeg, op te trekken tot 10 %. Ook al is dat cijfer zeker nog niet overal bereikt, de meeste landen hebben nationale investeringsplannen voor de landbouw opgesteld, en in een aantal landen is het budget aanzienlijk gestegen.

Het probleem van de voedselzekerheid zou niet met productie te maken hebben, maar met de toegang tot voedsel.

Momenteel klopt dat, maar met de recente voedsel- en energiecrisis duikt

de thematiek van de globale voedselvoorziening weer op in de debatten. De wereld staat voor de enorme uitdaging om in 2050 negen miljard mensen te voeden. De stijgende vraag naar agrobrandstoffen en naar vlees en veevoeder, vooral door het wijzigend consumptiepatroon in Azië, zorgt voor bijkomende druk op de landbouwgronden. Bovendien leiden de frequentere droogtes en overstromingen tot mislukte of kleinere oogsten.

Hoe kan de klimaatsverandering in rekening gebracht worden in onze interventies?

Enerzijds is er nood aan aanpassing van de landbouw aan de klimaatsverandering, bijvoorbeeld door aangepaste landbouwtechnieken en beter waterbeheer. Anderzijds moeten we de landbouw duurzamer maken om de invloed ervan op het klimaat te beperken. De nood aan een meer ecologische landbouw wordt steeds duidelijker. Daarom ondersteunt de Belgische ontwikkelingssamenwerking duurzame familiale landbouw. BTC volgt de evolutie rond agro-ecologie op de voet [zie p. 9] en onderzoekt hoe deze beter in de programma's te integreren.

Hoe concipieert BTC zijn landbouwprojecten?

De ontwikkelingsstrategieën en nationale instellingen van het partnerland vormen altijd het uitgangspunt. Op basis van een sectoranalyse en rekening houdend met de prioriteiten van de

Belgische ontwikkelingssamenwerking [zie p. 2] worden interventies geformuleerd. Dit gebeurt steeds meer volgens een programmabebaling: verschillende interventies vormen een coherent geheel, met expliciete linken en samenwerking tussen de interventies, en met de gemeenschappelijke doelstelling de sector in zijn geheel te ondersteunen. Dit vertaalt zich vaak in een luik van institutionele ondersteuning op nationaal niveau en een meer operationeel luik op het terrein.

Wat zijn de grote uitdagingen voor de toekomst?

Uiteraard zullen de klimaatsverandering en het verzekeren van een duurzame landbouw hoog op de agenda staan. Daarnaast blijft een duurzame toegang van de kleine producenten tot markten, zowel voor productiemiddelen als voor verkoop, een belangrijke uitdaging. Ten slotte is er veel discussie over hoe de sector, en meer bepaald de familiale landbouw, vooruit te helpen. Daarom is het zo belangrijk de ervaringen te documenteren. De VN heeft 2014 uitgeroepen tot het Internationaal Jaar van de Familiale Landbouw, hopelijk een kans om deze vorm van landbouw in de kijker te plaatsen en lessen te trekken uit het verleden.

1 | Met inbegrip van duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen.

2 | Arm zijn betekent overleven met minder dan 1,25 dollar per dag. Momenteel zijn er 1 miljard rurale armen wereldwijd (UN, 2005).

Rwanda

190 000 TEVREDEN BOEREN IN EEN GEZONDE OMGEVING

Boeren opleiden op interactieve en experimentele wijze, dat is het geheim achter het succes van de Farmer Field Schools.

© BTC / Dieter Telemans

Dagelijks bewerken miljoenen boeren het land om voedsel te produceren voor eigen gebruik en voor verkoop op de markt. De meeste Rwandese boeren beschikken slechts over een klein lapje grond en moeten er dus het maximum proberen uit te halen. Daarom willen ze maar wat graag

praktijken aanleren die hun productiviteit en inkomen verhogen. Dat is de reden waarom reeds 80 000 boeren lid zijn van een Farmer Field School-groep (FFS) onder het Rwanda FFS Initiative, dat de Rwanda Agricultural Board uitvoert met de steun van BTC.

Al doende leren is leuk

De Farmer Field Schools creëren een interactieve, praktische en aangename leerervaring. Geselecteerde boeren worden opgeleid en begeleid om facilitator te worden voor groepen boeren. De boeren wordt niet verteld wat ze moeten doen, maar ze worden ondersteund om beslissingen te nemen op basis van wat ze op het veld observeren en uittesten.

“In de FFS-groep wegen we verschillende variëteiten en praktijken tegen elkaar af en evalueren we onze bevindingen zelf. Zo was ik bijvoorbeeld dol op het experiment met de ‘insectenzoo’: we stopten bonenbladeren samen met plantenluizen en een lieveheersbeestje in een fles en hielden ze in de gaten. De luizen zogen het sap uit de bladeren maar het lieveheersbeestje vrat alle luizen op! Op die manier leerden we welke insecten onze planten aanvallen en welke insecten onze vrienden zijn. Ik weet zeker dat we nu beter zijn voorbereid op wat de toekomst voor ons in petto heeft. En als we zelf geen oplossing vinden, kunnen we onze facilitator bellen,” zegt Aimable Gatambire die in 2011 toetrad tot de FFS-groep.

Inkomen van de boeren meer dan verdubbeld

De Farmer Field Schools hebben een enorme impact. Globaal gezien haalde 92 % van de 2 897 FFS-groepen 50 % meer oogst binnen; in enkele gevallen was de stijging nog indrukwekkender. Het gemiddelde inkomen van de boeren is meer dan verdubbeld (+164 %). Bovendien gebruiken de FFS-boeren minder bestrijdingsmiddelen en houden ze de lokale genetische rijkdom in stand.

“We konden onze ogen niet geloven toen we maniok oogstten in de FFS-veldjes. We hadden nog nooit zo’n grote knollen gezien. Ik denk dat ze wel zes of zeven keer groter waren dan gewoonlijk!” zo vertelt maniokboer Ernest Kabeja. *“En gelukkig smaken de grote knollen ook lekker!”*

Een ander groepslid voegt daaraan toe: *“We zijn echt blij dat we lid zijn van een FFS-groep. De landbouw bracht ons samen,*

maar er zijn nog meer voordelen aan verbonden. We hebben een spaarsysteem in onze groep en genieten nu allemaal een ziekteverzekering. Daarenboven zorgen we ervoor dat elk lid het schoolgeld kan betalen. Zelfs hiv komt ter sprake tijdens onze bijeenkomsten.”

Het succes van de interventie werd goed onthaald door de beleidsmakers. De aanpak van de Farmer Field Schools wordt erkend als de meest succesvolle vormingsaanpak om de productiviteit te verhogen. Het is de ambitie van het Rwanda FFS Initiative om in elk Rwandees dorp drie FFS-groepen op te richten zodat zo goed als iedere Rwandese boer lid kan worden. Als de nodige fondsen er op tijd komen, kan dit doel in vijf jaar worden bereikt. De aanpak op grote schaal is effectief en efficiënt. Het komt er nu op aan te blijven uitbreiden, van groot naar groter naar grootst, en de landbouw in Rwanda massaal te transformeren.

Quick-win spin-off

De opgeleide FFS-facilitators treden ook op de voorgrond bij een quick-win-aanpak die werd ontwikkeld als spin-off van de FFS. Door de FFS-aanpak verwerven de boeren een dieper inzicht in hun activiteiten, maar dat vergt tijd. Soms zijn dringende interventies nodig om een oprukkende ziekte in te dijken. De quick-win-strategie ‘Community Mobilization Campaigns’ kan voor een snelle schaalvergroting zorgen van een technische interventie die haar sporen verdiend heeft in de FFS. In zo’n geval mobiliseren de lokale leiders duizenden boeren om samen te werken onder de technische leiding van de FFS-facilitators. Zo werden sinds 2012 al 110 000 boeren betrokken bij campagnes in de strijd tegen de bananenziekte BXW en tegen *Striga* in graanvelden.

© BTC / Dieter Telemans

© BTC / Dieter Telemans

Burundi

INTERVIEW MET ODETTE KAYITESI, MINISTER VAN LANDBOUW EN VEETEELT

België is de grootste bilaterale donor van Burundi in de landbouwsector. Odette Kayitesi, Minister van Landbouw en Veeteelt, licht het groot-schalige programma 'PAIOSA' toe, dat haar ministerie en BTC in 2011 lanceerden. Het programma loopt over 7 jaar en heeft een budget van 62 miljoen euro.

U bent nu twee jaar Minister van Landbouw en Veeteelt. Wat zijn volgens u de grootste uitdagingen?

In Burundi is het leeuwendeel van de bevolking actief in de landbouw. Het is een vitale sector van onze economie, goed voor 80 % van het bbp. De opbrengstgewassen genereren 90 % van de inkomsten uit export. Maar ons heuvelachtige landje is klein en dicht-bevolkt. Sommige gezinnen moeten overleven met minder dan 0,2 hectare bewerkbaar land. De productiviteit en productie op duurzame wijze verhogen is ongetwijfeld een grote uitdaging voor de toekomst. Van overlevingslandbouw moeten we overstappen op marktgerichte landbouw die een antwoord kan bieden op de uitdagingen van de voedselzekerheid en de toenemende verstedelijking. Daarom moeten we onze watervoorraden beter benutten, onze bodems beter beschermen en betere teeltpraktijken invoeren.

Hoe draagt de Belgische ontwikkelingssamenwerking bij aan de uitvoering van het landbouwbeleid?

België is de grootste bilaterale donor van Burundi in de landbouwsector. De

steun verloopt via PAIOSA, het programma voor institutionele en operationele ondersteuning aan de landbouwsector, dat de overgang inluidt naar een nieuwe vorm van samenwerking. Vóór PAIOSA hadden we zes projecten die los van elkaar te werk gingen, zonder echte synergie en zonder banden met de diensten op het ministerie. Nu is er nog slechts één geïntegreerd programma. Dat is een grote sprong voorwaarts naar meer doeltreffende hulp en naar een samenwerking die beter is afgestemd op de nationale strategieën. Met deze aanpak kan ook flexibeler ingespeeld worden op de noden van de bevolking.

Wat zijn de voornaamste interventiedomeinen van PAIOSA?

Het programma biedt institutionele en operationele ondersteuning. BTC ondersteunt het Ministerie van Landbouw in zijn plannings-, coördinatie- en controlefunctie. Zo heeft het programma fors bijgedragen om het PNIA (nationaal

landbouwinvesteringsplan) op te stellen. Dat is nu hét referentiedocument voor de sector. PAIOSA heeft ook landbouwenquêtes ondersteund. Die hebben bijzonder nuttige informatie opgeleverd voor de besluitvorming.

En wat met de zogeheten operationele ondersteuning?

BTC heeft projecten in drie agro-ecologische zones met een groot landbouw-potentieel: Imbo, Bugesera en Moso. Het programma plant onder meer voorzieningen om het waterbeheer te verbeteren en om meerdere teelten buiten het seizoen op hetzelfde stuk grond mogelijk te maken. Er zijn verschillende maatregelen om de valorisering van de producten te verbeteren en de competitiviteit van de landbouwketens te stimuleren: de bevoorrading met productiemiddelen verzekeren, kleine privéondernemers coachen om verwerkingsstructuren op te zetten of om hun producten te vermarkten. Idealiter creëren deze activitei-

ODETTE KAYITESI

Zes projecten in één programma:

***“Grote sprong
voorwaarts naar meer
doeltreffende hulp”***

Odette KAYITESI

Minister van Landbouw en Veeteelt

© BTC / Rosalie Colfs

ten ook werkgelegenheid buiten de landbouwsector en vergroten ze de opbrengsten.

Iedereen heeft het over de klimaatsverandering en de gevolgen daarvan voor de landbouw. Hoe staat Burundi ervoor? Wat doet de Belgische samenwerking?

De klimaatsverandering laat zich steeds meer voelen. De regen-seizoenen fluctueren sterk en de regenval ook. Daarom is het essentieel dat we de watervoorraden goed beheren. PAIOSA ondersteunt ons bij aanpassingswerken op de Imbo-vlakte waarmee 4 000 hectare grond heel het jaar door van water voorzien wordt. Deze vlakte ligt in de buurt van Bujumbura. Het is dus van kapitaal belang voor de voedselzekerheid van de hoofdstad en van heel het land dat we dit gebied goed ontwikkelen.

© BTC / Rosalie Colfs

Marokko

Over het belang van beurzen, satellieten en netwerken

Tarik Benabdelouahab is een 32-jarige landbouwingenieur die sinds 2008 verbonden is aan het Marokkaanse onderzoekscentrum voor de landbouw INRA¹. Sinds 2012 doctoreert hij met een beurs van de Belgische ontwikkelingssamenwerking aan de universiteit van Luik. Tarik onderzoekt hoe satellietbeelden en geografische informatiesystemen (GIS) gebruikt kunnen worden om het waterbeheer in de landbouw te optimaliseren. Het onderzoek betreft het grootste irrigatiegebied van het land (Tadla - 106 000 hectare), de 'graanzolder' van Marokko, ten noordoosten van Marrakech. Er zijn zo'n 10 000 kleine en grote landbouwbedrijven (van 0,5 tot 500 hectare) actief en er worden voornamelijk citrusvruchten en zaaigoed voor granen, olijfbomen en suikerbieten geproduceerd.

Marokko heeft de afgelopen twintig jaar ernstige droogteperiodes doorgemaakt, die de overheid ertoe hebben aangezet om stuwdammen te bouwen en geïrrigeerde gebieden te ontwikkelen.

"Ik heb de studiebeurs via mijn werkgever verkregen," vertelt Tarik. "België wil op deze manier de instellingen en de ministeries waarmee ze in de partnerlanden samenwerkt, versterken, en dat lijkt me geen slecht idee. Ik blijf tijdens mijn doctoraat nauw verbonden met het werk ter plaatse en ga regelmatig terug om

veldonderzoek te doen. Na afloop van de beurs – in 2015 – moet ik acht jaar bij het INRA blijven werken. Ik vind dat niet meer dan normaal en ik ben trots dat ik op die manier mijn werk kan voortzetten, het onderzoek kan toepassen en iets kan teruggeven.

Via mijn onderzoek aan de universiteit van Luik heeft het INRA goedkoper toegang tot SPOT-satellietbeelden afkomstig van de Europese ruimtevaartorganisatie ESA. Die satellietbeelden zijn voor ons onderzoek in Marokko van cruciaal belang. Het is op basis van dat onderzoek dat de Marokkaanse overheid, in overleg met de landbouwers en de landbouworganisaties, beslissingen neemt om de irrigatie te optimaliseren.

Je mag ook het belang van networking niet onderschatten. Ik kom in contact met Belgische vorsers, met wetenschappers uit Senegal, Niger, Turkije, noem maar op. Bovendien worden er ook veel interdisciplinaire contacten gelegd, onder meer met het Centre Spatial de Liège², pionier in zijn vakgebied.

Ook voor België is het nuttig om dergelijke internationale netwerken op te zetten, want hedendaagse onderzoeksonderwerpen zoals de klimaatsverandering zijn in Marokko misschien wel beter zichtbaar dan in België."

Het beurzenprogramma

Een nieuwe strategie om de partnerorganisaties te versterken

Het beurzenprogramma van de Belgische ontwikkelingssamenwerking focust voortaan op de competentieontwikkeling van het personeel, de organisaties en de ministeries die betrokken zijn bij de projecten en programma's van de bilaterale samenwerking. Doel van deze heroriëntering is de instellingen en ministeries te versterken zodat ze hun taken beter kunnen uitvoeren.

De nieuwe aanpak werd al ingevoerd in Marokko, Congo, Senegal, Tanzania en Palestina, maar ook in de andere landen wordt de overgang naar het nieuwe systeem voorbereid.

1 | Institut National de la Recherche Agronomique - www.inra.org.ma

2 | www.csl.ulg.ac.be

Mali/Niger

OVER HERDERS EN ZEBOES

© BTC / Jan Locus

Veeteelt is een van de pijlers van de economie in Mali en Niger. Maar door de aangroei van de veestapel en de toenemende bevolkingsdruk is de strijd om grond, waterputten en weiland in het droog seizoen bikkeldhard geworden. De traditionele conflictpreventie tussen landbouwers en veehouders schiet tekort om de schaarse middelen op vreedzame wijze te verdelen. Bovendien is er niet genoeg diergeneeskundige zorg voorhanden om het vee gezond te houden en zijn de ketens amper georganiseerd. Dat leidt tot ondermaatse prestaties en lage opbrengsten.

De productiviteit van de veeteelt beveiligen en versterken

BTC en zijn partners voeren verschillende acties om de kuddes beter toegang te geven tot de weilanden, om de technische en organisatorische capaciteiten van de veehouders te versterken zodat het vee beter produceert en meer opbrengt, en om de lokale diergeneeskundige zorg te verbeteren.

Maar er is meer nodig. Naast deze acties op lokaal niveau, zet België steeds meer in op capaciteitsversterking op centraal niveau om het sectorbeleid en de landbouwstrategieën uit te stippelen, acties te programmeren en uit te voeren en de verschillende actoren te coördineren. Dankzij de institutionele ondersteuning aan Niger kon zo de strategie voor de duurzame ontwikkeling van de veeteelt opgesteld worden. In Mali zal BTC de evaluatie van het nationaal veeteeltbeleid ondersteunen en de nationale strategie voor genetische verbetering helpen opstellen. Als leidende donor ondersteunt België de ministeries om de actoren in beide landen te coördineren.

BTC verzekert interactie tussen het strategische en het operationele niveau. Zo worden de nationale strategieën en richtlijnen op het terrein toegepast, terwijl terreinervaring wordt benut om de bestaande regelgeving eventueel aan te passen.

Resultaten voor de veehouders en hun kuddes

Betere permanente toegang tot de graslanden

In Mali werd in een gebied van 30 000 km² 90 % van de broussebranden ingedijkt. Dit maakte een grotere productie van veevoer mogelijk.

Er werd 70 000 ha weiland gecreëerd en voedingsbanken voor vee werden opgestart.

In Niger is bijna 2 500 km van de voorziene 3 500 km brandgangen klaar. Die dienen om broussebranden in te dijken. Zo kon 261 ton stro geproduceerd en opgeslagen worden als veevoer.

Om de weilanden veilig te stellen werd reeds meer dan 400 km van de voorziene 2 000 km corridors aangelegd. Bovendien worden 91 waterputten voor het vee en 4 pompstations gebouwd.

Lokale dierenartsdiensten leveren en het vee beter verzorgen

In Mali werden vijf rurale dierenartspraktijken opgestart. In Niger werden drie privédiensten van lokale dierenartsen opgezet. De dierenartsdiensten worden ondersteund om jaarlijkse vaccinatiecampagnes uit te voeren. In 2012 kregen vijf miljoen runderen en negen miljoen kleine herkauwers vaccins toegediend.

Prestaties, productie en verwerking van dierlijke producten verbeteren

In Mali werd met de hulp van honderden veehouders opnieuw een veestapel Azawak-zeboes samengesteld. Die runderen zijn vermaard om hun uitstekende melkproductie. Heel wat nieuwe constructies ondersteunden de productie: waterputten, vaccinatieparken, minimelkerijen, leerlooierijen, veemarkten ... en in Niger, installaties om vlees te drogen.

Kleinvee om gezinnen uit de armoede te tillen

In Mali krijgen 500 van de meest kwetsbare gezinnen uit de omgeving van Nara (in het westen van het land) kleinvee om hun levensomstandigheden, voedselvoorziening, inkomen en verplaatsingen te verbeteren.

Ecuador

GEZOND VOEDSEL TELEN IN IMBABURA

In een regio waar 35 % van de kinderen tussen 0 en 5 jaar ondervoed is, werken BTC en de lokale autoriteiten samen om de productie van groenten en fruit te verhogen en de verdeling ervan aan scholen en ziekenhuizen te verbeteren.

“Vroeger aten we niet veel fruit of groenten omdat we ons niet konden veroorloven om ze op de markt te kopen. Met onze groentetuinen en kippen hebben we nu gezonde producten in huis, die van een goede kwaliteit zijn voor onze kinderen en ons gezin”, zo zegt Verónica Quicuango, een van de 550 begunstigden van het project voor voedselzekerheid in het kanton Urcuquí. Dat is een van de 75 projecten gefinancierd door het FIRC (zie kader) in het Programma voor plattelandsontwikkeling (PDRN) in vijf provincies in het noorden van Ecuador.

Vruchtbare tuintjes

Om de ondervoeding in te dijken en de levenskwaliteit van de gebruikers te verhogen, gaven PDRN en het provinciebestuur van Imbabura aan 589 gezinnen uit vier gemeenten groentegewassen, fruitbomen en kippen. In elke moestuin werd bovendien een druppelirrigatiesysteem geïnstalleerd. Op die manier hebben de gezinnen afwisseling in hun menu en kunnen ze voorzien in eigen onderhoud. De tuinen zijn klein (gemiddeld 250 m²) maar leveren voldoende fruit en groenten om het hele gezin te voeden.

Verse voeding voor scholen en ziekenhuizen

Bovendien is er vaak te veel. De gezinnen kunnen hun overschot - groenten, fruit, peulvruchten, eieren en kippen - dan lokaal verkopen aan kinderdagverblijven, scholen, ziekenhuizen en toeristische centra. Dat gebeurt op solidariteitsbeurzen gepromoot door het provinciaal bestuur van Imbabura en

via de 'Unidades Económicas Popular y Solidaria' gepromoot door het Ministerie voor economische en sociale integratie. De centra verzamelen de verse voedingswaren die de kleine landbouweenheden produceren en verdelen deze in scholen, kinderopvangcentra en andere gemeenschappen in de kantons. Dankzij deze korte afzetkanalen wordt de lokale productiecapaciteit ten volle benut en werkt het distributiekanaal efficiënter.

Hogere inkomens voor de armere bevolkingsgroepen

Het 'Fondo de Inversión Rural Compartida', dat samen met de provinciale overheid in vijf provincies in het noorden van Ecuador werd opgezet, ondersteunt initiatieven van plaatselijke instellingen rond lokale economische ontwikkeling om de inkomens van de armere bevolking te verhogen. Het fonds wordt voor 60% gespijsd door PDRN (zie art. hiernaast) en voor 40% door de betrokken instellingen. Naast het fonds zet PDRN ook in op het versterken van de lokale autoriteiten om economische ontwikkeling te ondersteunen en te promoten, en faciliteert het programma de toegang tot rurale financiële diensten, i.s.m. de Corporación Nacional de Finanzas populares y solidarias (CONAFIPS).

Agro-ecologie: de landbouw van de toekomst

Agro-ecologie is een aanpak voor landbouwwontwikkeling die, zoals de naam aangeeft, de link maakt tussen landbouw en ecologie. Uit de traditionele landbouwtechnieken van de boeren wordt moderne wetenschappelijke kennis gepuurd. Aan dit technische aspect voegen talrijke disciplines (agronomie, ecologie, antropologie, geschiedenis ...) een sociale, economische en culturele dimensie toe.

Ecuador is een van de landen die agro-ecologie in hun nationaal beleid promoten. Het PDRN (zie artikel hierboven) ligt helemaal in die lijn. De koffieketen plukt er de vruchten van:

de opbrengst is groter en het ledenbestand van de boerenorganisaties groeit. In Rwanda voeren de boeren op de Farmer Field Schools (p. 4-5) een analyse van het agro-ecologisch systeem uit als basis van hun opleiding. In een project in Peru is de gemiddelde opbrengst van de koffie per hectare met 25 % gestegen.

In de interventies van BTC staat de geïntegreerde agro-ecologische aanpak nog in de kinderschoenen. Maar de resultaten zijn veelbelovend en BTC wil de opgedane ervaring al volop benutten en de opgedane kennis consolideren.

Burundi

BETER ZAAIGOED VOOR BETERE OOGSTEN

Beschikken over kwaliteitszaad is essentieel om de landbouwproductie te verhogen. Dat vormt voor heel wat Afrikaanse landen een grote uitdaging. Naar aloude gewoonte bewaren de boeren van jaar tot jaar een deel van hun oogst als zaaigoed voor het volgende jaar. Beetje bij beetje leidt dit tot degeneratie van het zaaigoed, dat op een gegeven moment aan vervanging toe is.

De kwaliteit van het zaaigoed dat in de handel wordt aangeboden, laat echter vaak te wensen over. Bij gebrek aan controle en certificering is het uiterst moeilijk om gezond zaaigoed te onderscheiden van geïnfecteerd zaaigoed. De razendsnelle verspreiding van een ziekte is echter nefast voor de landbouwbedrijfjes. BTC ondersteunt Congo, Rwanda en Burundi bij hun zaaigoedbeleid.

Het voorbeeld van de aardappel in Burundi

Het Burundese Instituut voor Landbouwwetenschappen ISABU is een fundamentele schakel in de zaaigoedketen van het land. Daar worden de *kiemplasma's*¹ bewaard en wordt *prebasiszaad*² geproduceerd. Dat wordt dan vermeerderd om basiszaad te produceren, dat op zijn beurt vermeerderd wordt om zaaigoed voor vermarkting te produceren. De kwaliteit van het werk van ISABU is dus van kapitaal belang. Als het zaaigoed op prebasisniveau besmet raakt, verspreiden de ziekten zich door heel de vermeerderingscyclus. Het BTC-project ondersteunde de rehabilitatie van de productiestations en van het laboratorium voor fytopathologie. Met de nodige steun op het gebied van uitrusting, opleidingen en fytosanitaire controle kon de kwaliteit op korte termijn aanzienlijk verbeterd worden.

De privésector erbij betrekken

Vroeger behoorde de productie van basiszaad tot de taken van de Burundese staat. Opeenvolgende structurele aanpassingen hebben de staat ertoe gebracht om de productietaken af te stoten. Daarom steunde het project privéoperatoren om basiszaad en zaad voor vermarkting te produceren. Er werden opleidingen ontwikkeld en financiële hulpmechanismen op poten gezet (investeringshulp, garantiefonds).

Het wettelijk kader versterken

Het project ondersteunde de Burundese staat ook om een wet uit te vaardigen die de zaaigoedsector reglementeert.

© BTC / Rosalie Colfs

Deze wet legt het personeelskader vast, wat de ontwikkeling van de zaaigoedsector ondersteunt en zo de doelstelling helpt realiseren: genoeg en hoogwaardig landbouwzaad aan te maken. Het beroep wordt beschermd en op die manier worden privéoperatoren aangemoedigd om zaaigoed te produceren en op de markt te brengen. Er wordt een homologatie- en certificeringssysteem voor landbouwzaad ingesteld. Dat staat garant voor de kwaliteit van het zaaigoed dat de kleine producent op de markt zal kopen. Wanneer het wettelijk kader werd vastgelegd, is de Nationale Certificerings- en Controledienst van het Zaaigoed opgericht.

ISABU kreeg ook steun bij zijn onderzoek naar en ontwikkeling van resistente variëteiten. Deze teelten vormen de voedselbasis en de hoeksteen van het productiesysteem van de Burundese boer. Al deze stappen zijn nodig om de voedselzekerheid van het land te garanderen.

Tastbare resultaten

In 2008 werd de zaaigoedproductie geschat op 500 ton. Nu produceert de keten zowat 2 000 ton kwaliteitszaad per jaar. Daardoor kon de landbouwooppervlakte aanzienlijk uitgebreid worden. Uit de resultaten van de nationale landbouwenquête blijkt dat het aardappelareaal sinds 2008 met maar liefst 250 % is gestegen: van 6 000 hectare in 2008 naar 15 000 hectare in 2012.

1 | Vaak synoniem van 'genetisch materiaal'. De term duidt op zaad of plantaardig materiaal van waaruit gewassen worden vermeerderd. Onderzoeksinstanties bewaken de overeenkomst met de originele soort en verzekeren het behoud als dusdanig (in Burundi is dat ISABU). Dat startmateriaal wordt G0 genoemd.

2 | Het zaad is afkomstig van G0, wordt een keer vermeerderd (G1), twee keer (G2) of vaker (G ...) volgens behoefte. Het moet zo zuiver mogelijk zijn.

GENDERGELIJKHEID IN DE LANDBOUW

Meer dan 1 miljard mensen lijdt honger en leeft in extreme armoede. Het is mogelijk dat cijfer naar beneden te halen, maar dat kan alleen als de genderongelijkheid wordt aangepakt¹.

Volgens de Voedsel- en Landbouworganisatie FAO kan gelijke toegang tot de productiemiddelen de oogsten met 20 tot 30 % doen toenemen, zodat er uiteindelijk 12 tot 17 % minder hongerslijders zijn. Reden genoeg voor BTC om de aandacht op vrouwenrechten te richten.

Op ongelijke voet

Vrouwen spelen immers een hoofdrol in de productie, verwerking en vermarkting van levensmiddelen. Maar ze stoten op talrijke hindernissen. Het ontbreekt hen aan landeigendomstitels en nieuwe technologieën, ze hebben beperkte toegang tot krediet en productiemiddelen, en analfabetisme belet hen vaak om ondernemingen op te starten. Ook hun deelname aan de besluitvorming ligt extreem laag. Vrouwen hebben niet alleen af te rekenen met politieke en economische achterstelling, maar ook met sociale discriminatie en taboes.

Toegang op verschillende niveaus

Gender integreren betekent rekening houden met de praktische behoeften van de vrouwen. BTC promoot gelijke toegang tot productiemiddelen als grond, technische diensten, basisinfrastructuur en uitrusting. Maar tegemoet komen aan praktische behoeften volstaat niet. Het is van kapitaal belang vrouwen op te leiden om voor zichzelf op te komen en actief deel te nemen aan de besluitvorming.

In Benin wordt op al deze facetten gewerkt. In het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij houden specifieke diensten zich bezig met gender². Hun taak bestaat erin om de beleidsmakers te sensibiliseren zodat deze bij het ne-

men van beslissingen rekening houden met de gelijkheid van vrouwen en mannen. Voorts worden netwerken opgezet tussen de verschillende spelers: het ministerie, de landbouworganisaties, vrouwenbewegingen ... Op lokaal niveau zijn er initiatieven om de begunstigden te sensibiliseren, te vormen en te versterken.

In het programma ter ondersteuning van de landbouwsector in de departementen Mono en Couffo werden in 59 % van de microprojecten vrouwen betrokken. Zo heeft een microproject nieuwe eenheden om tomaten tot puree te verwerken opgestart. Daardoor verbeterden het rendement en de kwaliteit terwijl de loonkosten daalden. Van de 1984 begunstigden van de financiering door de microprojecten is 44 % een vrouw (873 om precies te zijn). Tegelijk werd de deelname van vrouwen in beslissingsorganen versterkt. Tegenwoordig nemen 922 vrouwen deel aan de beheersorganen van de producentenorganisaties, tegen 663 in het begin.

De genderervaringen van dit project zijn geen 'one shot': ze zijn samengebracht in een handboek, opgesteld i.s.m. twee Belgische ngo's, Louvain Coopération au Développement en PROTOS, waaruit andere programma's inspiratie kunnen putten voor hun gendermainstreaming.

Deze activiteiten krijgen ongetwijfeld een vervolg, want zowel in het lopende samenwerkingsprogramma tussen Benin en België (2013-2017) als in alle andere samenwerkingsprogramma's, is gender opgenomen als transversaal thema dat in alle interventies in de prioritaire sectoren moet worden geïntegreerd.

Genderexperte in Marokko

De interventies in Marokko hebben het belang van gender goed begrepen. Drie van hen hebben de handen in elkaar geslagen om gezamenlijk een genderexperte aan te werven. Khadija Assari werkt sinds juli 2012 aan de promotie van de genderaanpak op het terrein.

"Ik werk op twee niveaus: ten eerste strategisch, om het beslissingsproces te faciliteren en de genderoverwegingen te institutionaliseren in onze partnerlanden en ten tweede op operationeel niveau. Dat doe ik door de projecten zowel conceptueel als methodologisch te ondersteunen en door de teams op het terrein permanent te begeleiden, onder de vorm van vorming, coaching, advies geven ..."

Op het gebied van landbouw bijvoorbeeld zorg ik ervoor dat er bijzondere aandacht gaat naar de economische empowerment van vrouwen en dat zij betrokken raken bij de besluitvorming. Bij het Beurzenprogramma hebben wij een genderdoelstelling ingevoerd, namelijk dat 50 % van de bursalen vrouwen zijn. Bovendien starten we mechanismen op waarbij partnerinstellingen zich engageren om vrouwen toe te laten tot hun beslissingsorganen.

Verder lanceer ik advocacy-acties en iver ik voor capaciteitsversterking bij de partners en de begunstigden zodat zij knowhow verwerven op het vlak van gender en op die manier de duurzaamheid van de acties garanderen."

1 | VN, Millennium Ontwikkelingsdoelstellingen, Verslag van 2013, New York 01.07.2013.

2 | La Cellule femme dans le développement agricole et rural (CFDAR) en le Service de promotion des activités féminines rurales (SPAFR)

© BTC / Anna Patton

© BTC / Anna Patton

Tanzania/Peru

NATUURLIJKE RIJKDOMMEN VOOR LOKALE ECONOMISCHE ONTWIKKELING

De lokale bevolking betrekken bij het beheer van natuurlijke rijkdommen en tegelijk de lokale economische ontwikkeling stimuleren, dat is de inzet van verschillende interventies.

Bijen en biodiversiteit in Tanzania

In Tanzania is de bijenkweek een belangrijke economische activiteit voor gemeenschappen die in bosrijke gebieden leven. De wouden staan echter onder grote druk om gekapt te worden en plaats te maken voor gewassen of voor de productie van houtskool. Maar de Tanzaniaanse overheid probeert de natuurlijke vegetatie en ecosystemen in stand te houden door in het woud beschermde dorpen en bijenreserves te erkennen. De bijenkorven van de telers liggen niet zelden 40 tot 70 km diep het bos in.

België is al sinds 2007 actief om de bijenkwekers betere oogsttechnieken aan te leren en de kwaliteit van de honing te verhogen. Vroeger had de honing een verbrande smaak doordat de imkers brandend hout in hun bijenkorven staken om de honing te oogsten. Door houten bijenkorven te gebruiken die gemaakt worden door lokale timmerlui, beschermende kledij te dragen en berokers te gebruiken, zijn de kwaliteit en de smaak van de honing spectaculair verbeterd. Opkopers uit

de aangrenzende regio's en landen bevestigen dat. Ook op het vlak van verpakking en etikettering is enorme vooruitgang geboekt. Tot 2010 was het gebruikelijk om honing in gerecycleerde flessen van een lokaal alcohol drankje te gieten, maar sindsdien gebruikt men professionele glazen en plastic potten voorzien van een correct etiket.

In augustus 2013 werd de eerste regionale honingbeurs georganiseerd, die de verschillende spelers van de sector bijeenbracht. Daar ligt immers de uitdaging van het huidige programma (2011-2015) voor de toekomst van de meer dan 5 000 imkers en hun gezinnen: hoe ervoor zorgen dat de betere en smaakvollere honing een hogere verkoopprijs oplevert? De grotendeels informele handel moet worden omgevormd tot een economisch levensvatbare sector, met contracten op langere termijn, duurzame handelsrelaties, een gegarandeerde aanvoer van verpakkingsmateriaal en geïdentificeerde afzetmarkten. Alleen dan kunnen de bijenkwekers de toekomst met vertrouwen tegemoet zien.

© BTC / Daniel Silva

© BTC / Daniel Silva

Peruviaanse streekproducten¹ tegen de armoede

Samen met het Peruviaanse ministerie van Milieu probeert BTC via het programma voor duurzame economische ontwikkeling en strategisch beheer van de natuurlijke rijkdommen (PRODERN²) in de regio's Apurímac, Ayacucho, Huancavelica, Junín en Pasco (samen goed voor meer dan 3 miljoen inwoners) de armoede te bestrijden door de aanwezige natuurlijke rijkdommen optimaal te beheren en duurzame productiesystemen op te zetten.

Via PRODERN biedt de Belgische ontwikkelingssamenwerking cruciale institutionele hulp om een passend beleidskader

te ontwikkelen, zodat de nationale overheid, 5 regionale en 60 lokale besturen in overleg met de civiele maatschappij en de privésector projecten opzetten waarin economie en milieu hand in hand gaan.

Deze institutionele hulp wordt gecombineerd met regionale pilotacties op het gebied van ruimtelijke ordening, duurzaam omgaan met biodiversiteit en het in kaart brengen en opwaarderen van het natuurlijk patrimonium.

Opmerkelijke resultaten

- Participatief budgetbeheer: de bevolking en de lokale besturen beslissen samen welke duurzame ontwikkelingsprojecten prioritair steun krijgen.
- Opleiding van ambtenaren inzake autochtone producten en duurzame ontwikkeling.
- Certificering: 30 mensen van de gemeenschap zelf zijn opgeleid tot kwaliteitscontroleurs. Iedere controleur begeleidt 10 gezinnen, wat betekent dat nu al 300 gezinnen een certificering doorlopen om een label als producent van streekproducten te verkrijgen. Einddoel is te komen tot minimaal 1 500 gezinnen.
- Opleiding en erkenning van de yachachiq, de bewakers van de voorouderlijke kennis.
- Erkenning door de staat van gebieden met een grote agrobiodiversiteit in het district Pomacocha kan de aanzet zijn om nog meer dergelijke gebieden als natuurlijk kapitaal in stand te houden en er geld voor vrij te maken.
- Geslaagde deelname van producenten van streekproducten aan beurzen, zoals de grote gastronomiebeurs MISTURA (500 000 bezoekers).

1 | Oorspronkelijke producten zoals allerlei soorten aardappels, graansoorten, aromatische en medicinale planten die in de vergeethoek waren geraakt en die Peru wil opwaarderen en commercialiseren.

2 | Programa de Desarrollo Económico Sostenible y Gestión Estratégica de los Recursos Naturales.

Trade for Development Centre

DUURZAME HANDEL VOOR BETERE LEVENSONOMSTANDIGHEDEN

Het Trade for Development Centre (TDC) biedt financiële steun en marketingadvies aan kleine producenten in het Zuiden. Het doet dit zowel in samenwerking met ngo's als met de bilaterale ontwikkelingssamenwerking.

Kwaliteitskoffie uit Kivu

De heuvels rond het Kivu-meer in Congo zijn uiterst geschikt voor de koffie-teelt. Maar door het aanhoudend geweld verlaten de boeren hun velden en zijn er slechts weinig ontwikkelingsorganisaties actief. Net in deze regio werd in 2001 SOPACDI¹ opgericht, een landbouwcoöperatie die van bij de start koos voor de commercialisering van koffie als ontwikkelingsstrategie. Met de hulp van de Rwandese coöperatie COOPAC² kwam SOPACDI in contact met ngo's en fairtradeorganisaties. Sinds 2011 steunt TDC een project dat kwekerijen voor jonge koffieplantjes opzet, opleiding rond duurzame teelttechnieken organiseert en landbouwdeskundigen en

groepsbegeleiders aanwerft die dicht bij de boeren staan. De financiële steun bedraagt 150 000 euro.

In de eerste twee projectjaren zag SOPACDI haar verkoop verdubbelen tot meer dan 200 000 ton. 3 600 boeren ontvangen 1,76 dollar extra aan premies per verkochte kilo koffie: een fairtrade-, een bio- en een kwaliteitspremie. De vrouwelijke producenten (26 % van het totale ledenaantal) krijgen er nog een genderpremie bovenop, uitbetaald door de aankoper.

In navolging van het succes van SOPACDI starten nieuwe projecten in de regio. Ook zij krijgen financiële steun van TDC.

Marketingplan voor boerenorganisatie in Zuid-Afrika

De ngo Siyavuna in Kwazulu Natal stipelde, met steun van TDC, een marketingplan voor de lokale commercialisering van bioproducten uit. De kleine producenten leveren nu hun fruit en groenten aan huis bij consumenten die interesse hebben voor gezonde en biologische streekproducten en die bereid zijn er een meerprijs voor te betalen. Het project is een succes en heeft de interesse van het ministerie gewekt, dat de formule ook in andere regio's wil toepassen.

Fairtradecertificering voor arganolie uit Marokko

Eeuwenlang al persen Marokkaanse vrouwen olie uit de noten van de arganboom, een olie die bekend staat om haar voedende en verzachtende eigenschappen. De organisatie Ibn Al Baytar moedigde de vrouwelijke producenten aan zich te organiseren in coöperaties.

TDC steunde een project om de inkomsten van drie van deze lokale coöperaties te doen toenemen, onder meer via de certificering van hun arganproductie. Met succes, want in 2012 behaalde Tighanimine, een van hen, als eerste wereldwijd het Fairtrade-label. De verkoopcijfers en winstmarges van alle drie de coöperaties gingen de hoogte in; die van Tighanimine verviervoudigde zelfs. De financiële bijdrage van TDC was 50 000 euro.

1 | SOPACDI = Solidarité Paysanne pour la Promotion des Actions Café et Développement Intégral

2 | COOPAC = Coopérative pour la Promotion des Activités-Café

© Tim Dirven voor Oxfam Fairtrade

Wereldprimeur:
FairWild-cacao uit het Amazonebekken

In het Boliviaanse Amazonebekken aan de oevers van de Chapare-rivier wonen de Yuracaré, een gemeenschap die inkomsten haalt uit houtkap en de pluk van wilde cacao. Hun woongebied werd jarenlang bedreigd door ontbossing. Om de eigenheid van hun gemeenschap en de wouden waarin ze leven te beschermen, richtten 167 plukkers in 2010 de vereniging Arcasy (Asociación de recolectores de cacao silvestre) op. Hun doel was op zoek te gaan naar verkoopkanalen voor de wilde cacao om zo de inkomsten van de gemeenschap te vergroten.

Arcasy ging aankloppen bij REPSA, een Boliviaanse exporteur actief in het fair-tradecircuit. Deze stond al in contact met een Zwitserse cacaoaankoper die erg geïnteresseerd was in de wilde cacao. Voorwaarde: de cacao moest FairWild-gecertificeerd zijn. Deze certificering omvat, in tegenstelling tot andere certificeringen, criteria die specifiek zijn toegespitst op de manier van plukken en commercialiseren van wilde planten. Maar de weg is lang. Er moet voldaan worden aan strenge sociale criteria en milieu- en kwaliteitseisen.

Arcasy kon rekenen op technische en financiële steun van BTC en het TDC. Een project van BTC hielp hen onder meer de wilde cacaogebieden in kaart te brengen: daardoor is nu 400 hectare bosgebied beschermd. Het TDC bood steun om droog- en opslagplaatsen voor de cacao's te bouwen, het gaf technische hulp aan de plukkers, financierde de procedures van de certificering en hielp bij het maken van prospectiemateriaal voor nieuwe klanten in Europa.

In november 2012 behaalde Arcasy het befaamde label: een wereldprimeur voor de cacao! De FairWild-certificering levert de cacao's plukkers een meerprijs op van 29 % per kilo wilde cacao.

SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

“De sociale economie bestaat uit een verscheidenheid van bedrijven en organisaties, vooral coöperatieven, verenigingen, stichtingen en sociale ondernemingen die goederen, diensten en kennis produceren en daarbij zowel sociale als economische doelstellingen nastreven en de solidariteit bevorderen”¹.

Zo geformuleerd is de sociale economie een belangrijke economische realiteit - vooral in de sector van landbouw en voedselzekerheid - omdat ze bijdraagt aan de lokale economische ontwikkeling en de landbouwketens ondersteunt. Collectieven van georganiseerde actoren worden ondersteund via acties die het verenigings- en coöperatieve leven bevorderen en het sociale kapitaal versterken.

Voorbeelden als Bolivia met de kleine cacao's producenten (zie artikel hiernaast), Congo met de koffieproducenten (zie p. 14) en binnenkort Marokko met de ondersteuning van de dadelketen, maken duidelijk dat de economische realiteit niet het enige is wat telt. De actoren volgen namelijk ook een sociale en culturele logica. En die is bijna altijd gebonden aan een bepaalde context. Een inclusieve, eerlijke en duurzame economische ontwikkeling die is afgestemd op de Agenda over waardig werk van de Internationale Arbeidsorganisatie, kan alleen bereikt worden als we rekening houden met deze dubbele dimensie in de landbouwsector.

¹ | Plan of Action for the Promotion of Social Economy Enterprises and Organizations in Africa, IOA, Johannesburg, 19-21 oktober 2009

Democratische Republiek Congo

AMBACHTELIJKE VISVANGST EN PISCICULTUUR

In het Kamalondo-bekken, een uitgestrekt gebied met een vijftigtal meren in het noorden van Katanga, komen zowat 172 000 vissers op ambachtelijke manier aan de kost. Het ecosysteem stond er tot voor kort van alle kanten onder druk en de bevolking verarmde zienderogen. Wanneer de vissers immers verboden technieken en materialen gebruiken of de sluitingsperiode van de visserij niet naleven, kan de vis zich niet normaal voortplanten. Gevolg: voedselonzeekerheid, armoede en verlies aan inkomen.

Het Project voor de ontwikkeling van ambachtelijke visserij en aquacultuur in Katanga (PRODEPAK) heeft daarom heel wat opleidingen gegeven rond wetgeving, vis- en verwerkings-technieken en hoe organisaties de keten kunnen structureren. Er werd een democratisch en consensueel systeem van medebeheer van de middelen opgezet. Nu wordt er op een meer duurzame manier aan visvangst gedaan.

Valleien uitrusten voor piscicultuur

De natuurlijke visbestanden raken uitgeput en de oppervlaktewateren zijn vervuild door de mijnontginning, dus heeft het

project ingezet op de nog niet-vervulde hoger gelegen delen van de valleien. Bijna vier jaar lang werden meer dan vijftien 'ruimtelijke planners' uitgerust en opgeleid om topografisch materiaal te gebruiken. Meer dan 1500 mensen volgden de stages 'technische aanleg' en 'visproductie in aquacultuur'. Het wereldvoedselprogramma droeg actief bij met 'Voedsel voor Werk' om viskwekerijen op te richten.

De vis beter bewaren en verwerken

Doordat de visgebieden zo ver van de handelscentra liggen, hadden de vissers nood aan efficiënte verwerkingstechnieken om verlies tegen te gaan. Daarom heeft PRODEPAK pekelf- of rooktechnieken zoals de chorkor-oven¹ geïntroduceerd. Zo is de vis langer houdbaar (tot negen maanden in plaats van vijftien dagen met de traditionele methoden). Bovendien is er minder hout nodig om te stoken.

Dankzij de opleiding van nationale- en privé-kaders, van vissers en viskwekers gaan de gemeenschappen en de overheden inzien dat zij wel degelijk iets kunnen doen om het visbestand op te waarderen, te beschermen en te ontwikkelen.

1 | Principe van de chorkor-oven: de vissen liggen uitgespreid over grote plateaus die bovenop de oven gestapeld zijn.

Tanzania

VOEDSELZEKERHEID IN SUB-SAHARAANS AFRIKA

Bijna negen op tien gezinnen in Kagera (noordwesten van Tanzania) gebruiken minder dan drie maaltijden per dag. Dat is een gevolg van de ontoereikende landbouwproductie (plantziektes) en de aanhoudende droogte. Aids en malaria hebben de zaken nog verergerd.

Het Belgisch Fonds voor de Voedselzekerheid is opgericht om de voedselzekerheid in Sub-Saharaans Afrika te verbeteren. In Kagera steunt BTC, met financiering van het Fonds, de overheid om de voedselbevoorrading voor 3 000 kwetsbare gezinnen te verbeteren. Dat gebeurt concreet door de vrouwen te helpen bij de kweek van pluimvee en geiten en bij de teelt van maniok en maïs. Tegelijk helpt het Fonds om het ondernemerschap en het spaarvermogen van de gezinnen te ondersteunen.

Belgisch Fonds voor Voedselzekerheid

- **Doel:** voedselzekerheid creëren
- **Werkgebied:** Afrika ten zuiden van de Sahara
- **Duur:** 2010-2022
- **Budget:** 25 miljoen euro per jaar
- **Financiering:** Nationale Loterij en de Belgische ontwikkelingssamenwerking
- **Uitgevoerd door:** BTC, Belgische ngo's en multilaterale organisaties
- **Initiatiefnemer:** het Belgisch parlement

“De Minister van Landbouw heeft de ervaring van onze gemeente met de promotie van de landbouwketens bestudeerd en gevaloriseerd. Hierdoor werden ook andere burgemeesters gesensibiliseerd om zich meer te richten op landbouwwontwikkeling. Dit gebeurt door investeringen te doen die winstgevend zijn voor de gemeenten en die de inkomsten van de producenten, en dus de economische en sociale ontwikkeling van de gemeente, verbeteren”.

Christophe Quinsou MEGBEDJI, burgemeester van de gemeente Klouékanmè

Benin

KLOUÉKANMÈ, BESTE LANDBOUWGEMEENTE 2012

De zuidwestelijke gemeente Klouékanmè heeft duidelijk ingezet op de promotie van de landbouwketens als basis voor economische ontwikkeling ten gunste van haar inwoners.

Dit lokale initiatief wekte de interesse van het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij. Het zag in de kennisopbouw een manier om het ontwikkelingsbeleid en de ontwikkelingsstrategieën voor de landbouwsector beter te focussen en de andere gemeenschappen te stimuleren om meer te investeren in landbouw.

Een synergie van acties rond de tomatenketen

In Klouékanmè heeft de tomatenketen rechtstreeks voordeel gehaald uit de samenwerking tussen drie BTC-projecten op verschillende interventieniveaus: gemeentelijk, regionaal en nationaal. Het ‘Ondersteuningsprogramma voor de uitvoering van de gemeentelijke ontwikkelingsplannen’ heeft de gemeente steun verleend bij de bouw van loodsen en verkooppunten voor tomaten en bij het herstel van de landbouwwegen om het vervoer van de productie naar de verkooppunten te vergemakkelijken. Anderzijds kon een tomatenpers aangekocht worden dankzij de ‘Ondersteuning van de landbouwproductieketens in de departementen van Mono en Couffou’. De bedoeling is een toegevoegde waarde te bieden en verlies te vermijden als er zich tijdens grote oogsten problemen voordoen bij de afzet. De derde interventie ondersteunt het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij op het centraal niveau en heeft het kennisopbouwinitiatief voortgezet en de synergie tussen de BTC-projecten en de andere sleutelactoren van de keten bevordert.

Stijgende inkomsten

De gemeente besteedde 36 % van haar budget aan de promotie van de landbouwketens en bewees daarmee haar toe-eigeningscapaciteit en haar wil om duurzaam te handelen in de sector. Dankzij de investeringen steeg de tomatenproductie

met meer dan 80 %, wat zich vertaalde in duidelijk hogere inkomsten voor de producenten. De gemeente zag ook haar inkomsten met 20 % stijgen door de heffing van de lokale ontwikkelingsbelasting op de tomatenverkoop. Dankzij deze strategie deed de gemeente Klouékanmè zich gelden op regionaal, nationaal en internationaal niveau.

Een beloond initiatief

In Benin wordt de lokale ontwikkeling via de promotie van de landbouwketens een realiteit en het personeel van het Ministerie verleent op een efficiënte manier advies aan de gemeentebesturen. De burgemeester van Klouékanmè verklaart met trots dat dankzij het kennisopbouwproces de gemeente de trofee voor beste landbouwgemeente van 2012 in Benin behaalde.

KENNISUITWISSELING EN KRUISBESTUIVING

Onze experts wisselen hun kennis uit via partnerschappen, publicaties en professionele netwerken.

© BTC / Rosalie Colfs

Overlegplatformen

be.troplive

EUROPEAN
MICROFINANCE
PLATFORM
NETWORKING WITH THE SOUTH

Platform Landbouw en Voedselzekerheid

Dit platform brengt DGD, het kabinet en de belangrijkste Belgische actoren samen die een rol spelen in de uitvoering van de ontwikkelingsstrategie inzake landbouw en voedselzekerheid. Voornaamste doelstellingen: het uitwisselen van informatie en goede praktijken, en de synergie tussen de actoren stimuleren. BTC zetelt ook in de stuurgroep.

Be-troplive

Be-troplive is een informeel en multidisciplinair platform, dat open staat voor institutionele en individuele leden betrokken bij activiteiten in tropische diergeneeskunde en veeteelt.

De doelstellingen zijn onder meer het creëren van een netwerk van Belgische instellingen en individuen om informatie uit te wisselen over onderzoeks-, opleidings- en ontwikkelingsprojecten. Ook hier zetelt BTC in de stuurgroep.

www.be-troplive.be

Stuurgroep GRAP 3A

GRAP3A staat voor Groupe de recherche en appui à la politique de coopération Alimentation, Agriculture, Afrique. Deze interuniversitaire en interdisciplinaire onderzoeksgroep ondersteunt de federale overheid in het uitwerken van ontwikkelingsstrategieën met betrekking tot voedselzekerheid en landbouw in Afrika. BTC zetelt in de stuurgroep. www.grap3a.be

Europees platform voor microfinanciering

Het European Microfinance Platform is een netwerk van meer dan 140 organisaties en mensen uit Europa die zich bezighouden met microfinanciering. Het wil vooral de samenwerking tussen de Europese microfinancieringsorganisaties in de ontwikkelingslanden promoten.

BTC heeft deelgenomen aan de rurale actiegroep van datzelfde platform met vakmensen en experts betrokken bij rurale microfinanciering. Doel is ervaringen en goede praktijken uit te wisselen.

Microfinanciering in Senegal

Het Project ter Ondersteuning van de Microfinanciering heeft Senegalese actoren gevraagd hun ervaringen neer te schrijven. Een unicum, aangezien de meeste bijdrages ooit over dit thema gepubliceerd door onderzoekers uit het noorden zijn geschreven. De publicatie bundelt tien van deze ervaringen van het terrein.

Samenwerking met overheidsexpertise

BTC sluit partnerschappen af met Belgische overheidsinstellingen. Dat maakt het mogelijk om een beroep te doen op hun specifieke expertise, ten gunste van de instellingen in de partnerlanden.

Het Belgisch Voedselagentschap

“De rol van BTC als facilitator is voor ons goud waard, want zo kunnen wij veel efficiënter en meer gefocust werken.”

Het Belgisch Voedselagentschap (FAVV – Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen) is een van de allereerste ‘geïntegreerde’ voedselagentschappen, d.w.z. dat het de volledige voedselketen controleert, vanaf de veevoerders tot de distributie in winkels en restaurants. *“Dat impliceert dat we een unieke expertise in huis hebben,”* aldus Gil Houins, gedelegeerd bestuurder, *“en die willen we graag delen.”*

BTC en het Voedselagentschap hebben een samenwerkingsakkoord afgesloten om het overbrengen van deze expertise te vergemakkelijken in de partnerlanden van de Belgische ontwikkelingssamenwerking. In Benin werd een Voedselagentschap opgericht, geschoeid op de leest van het FAVV. *“Onze medewerkers hebben advies en opleiding gegeven over het structureren van een voedselagentschap, risicoanalyses, het bedienen van de toestellen in de labo’s ...,”* zegt Gil Houins. *“Het is een win-winsituatie: de partner kan nut halen uit onze expertise, terwijl onze mensen een inkijk krijgen in de manier van werken ter plaatse. Voedselproducten worden wereldwijd verhandeld, het is belangrijk om te zien hoe het er elders aan toe gaat.”*

BTC doet een beroep op het Voedselagentschap voor punctuele opdrachten, identificeert de kernbehoeften van de partner en vormt de brug tussen het FAVV en de partner ter plaatse. *“Deze rol van BTC als facilitator is voor ons goud waard, want zo kunnen wij veel efficiënter en meer gefocust werken,”* besluit Gil Houins. De mogelijkheden tot samenwerking in andere partnerlanden worden momenteel onderzocht.

Het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika

BTC heeft recent een kaderakkoord gesloten met het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika in Tervuren. Dat akkoord wordt al toegepast in het kader van de landbouwinterventie in Burundi (PAIOSA – zie p. 6) voor de digitalisatie van bodemkundige kaarten.

Tussen experts

In februari 2013 organiseerde BTC de eerste sectordagen ‘Landbouw en Plattelandsontwikkeling’. Deze dagen waren een uitgelezen moment om technisch adviseurs, nationaal projectleiders en vertegenwoordigers van partnerministeries samen te brengen om van elkaar te leren en ervaringen uit te wisselen.

Meer dan 60 experts uit een tiental partnerlanden namen deel. Belangrijkste thema’s van deze bijeenkomst waren de samenwerking met de privésector en agro-ecologie. De conferentie over agro-ecologie stond open voor het grote publiek en kon prof. Marc Dufumier (AgroParisTech) en prof. Philippe Baret (UCL) als sprekers verwelkomen.

De rijstketen in Benin: ‘lessons learned’

PAFIRIZ, een project gefinancierd door de Europese Unie en uitgevoerd door BTC, had als doel het lokale aanbod van kwaliteitsrijst te vergroten zodat de lokale rijst kon concurreren met de ingevoerde rijst. Daartoe werden de productie-, verwerkings- en vermarktingsketens ondersteund.

Om de reflectie bij de actoren betrokken bij dit soort interventies te stimuleren, heeft het project een nota gepubliceerd met een overzicht van de belangrijkste acties en met de ‘lessons learned’.

LANDBOUW

PRIORITAIRE SECTOR IN 11 LANDEN

LATIJS-AMERIKA

Bolivia
Ecuador
Peru

AFRIKA

Benin
Burundi
Congo
Mali
Marokko
Mozambique
Niger
Tanzania

Per 31/10/2013

© BTC / Dieter Telemans

**FARMER FIELD SCHOOLS
IN RWANDA**

INKOMSTEN

+164%

BETROKKEN BOEREN

190 000

PRODUCTIVITEIT

+50%

**VERANTWOORDELIJK
UITGEVER**

Carl Michiels

FOTO COVER

© BTC / Dieter Telemans

DRUK

www.ipmprinting.com

**Hebben meegewerkt aan
dit nummer:**

Sjoerd Bakker
Jean-Pierre Busogoro
Jacques Chabbert
Evi Coremans
Yves Couvreur
Josiane Droeghag
María Inés Durán
Lawrence Ghesquiere
Emmanuel Grosjean
Patrick Henry
Alain Laigneaux
Patrick Levaux
Mahamane A. Maïga
Jean-Pierre Marquet
Emile Mukuba
Olivier Pirard
Saskia Ravesloot
Claudia Rivera Bilbao La Vieja
Abouba Saidou
Moussa Sayo
Raf Somers
Lamine Tata
Sofie Van Waeyenberge
Kimja Vanderheyden
Evert Wauters

**BTC
BELGISCH
ONTWIKKELINGSAGENTSCHAP**

HOOGSTRAAT 147
1000 BRUSSEL
T +32 (0)2 505 37 00
INFO@BTCCTB.ORG
WWW.BTCCTB.ORG

Deze publicatie is gedrukt op
60 % gerecycleerd FSC-papier
met plantaardige inkt.

EMAS

DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING **.be**